

ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ АНАСТАСІЇ КОМЛІКОВОЇ

- A** Досліджуються особливості творів для дітей Анастасії Комлікової, яка є композиторкою нової генерації. Наголошено, що головною метою композиторки виступає системна робота, яка б упроваджувалась із дітьми наймолодшого віку, де переважало б загальне музично-естетичне виховання, що потім змінювалось безпосередньою роботою в класі фортепіано чи вокалу. Звернення до яскравих образів, широке застосування програмності виступають провідними ознаками творчості Комлікової. Композиторка створює вокально-інструментальні та камерно-вокальні твори для дитячого виконавства. У своєму фортепіанному циклі композиторка використовує яскраві програмні назви, наслідуючи традиціям, закладеним у зарубіжній і вітчизняній музичній практиці. Специфіка музичної мови творів Комлікової полягає у синтезуванні елементів академічної, джазової та фольклорної музики, що дозволяють ознайомити дітей із різними напрямками музичної культури. Також композиторка приділяє увагу розвитку навичок виконання різних технічних складнощів – ритмічних, інтонаційних, ладових.

Ключові слова: фортепіано; твори для дітей; цикл; репертуар; композитор; Анастасія Комлікова

- S** *Polishchuk Anna, Sabri Svitlana. Musical compositions for children by Anastasiia Komlikova.*

The urgency of the problem. The professional development of musicians begins in childhood. The repertoire plays an important role in the development of interest in the playing, including the piano. While professional pianists can evaluate the repertoire from the standpoint of technical complexity, artistic and aesthetic expressiveness, virtuosity and even the prestige of performance, for children the basic selection criteria are artistic and figurative characteristics of the musical composition. Therefore, it is appropriate to consider what trends can be traced in the creation of a repertoire for children. This can be analyzed on the example of musical compositions by modern Ukrainian composer Anastasiia Komlikova. **The purpose of the article.** The purpose of the article is to analyze musical compositions for children by Ukrainian composer Anastasiia Komlikova. Achieving the goal involves studying the specifics of Komlikova's authorial approach, outlining the specifics of children's repertoire, including piano and the criteria that must be put forward to achieve the best results in the education of young pianists. **The scientific methodology** is to apply a comparative method, which concerns the assessment of the value of Komlikova's musical compositions for children, in the context of previous artistic practice. The analytical approach is used to highlight the key features of A. Komlikova's musical compositions. **The results of the study** are to highlight the features of works for children by Anastasiia Komlikova, who seeks to carry out systematic musical and aesthetic training of children, starting from preschool age and continuing during the direct mastery of the skill of playing a musical instrument. **Conclusions.** Anastasiia Komlikova is a composer of the new generation, the main vector of her work is to provide a repertoire of young performers. The main goal of the composer is a systematic work, which would be implemented with the youngest children, where the general musical and aesthetic education would prevail, which was then replaced by direct playing the piano or vocal class. Appeal to bright images, the widespread use of the software is the leading feature of Komlikova's musical compositions. In her piano cycle, the composer uses bright program names, imitating the traditions laid down in foreign and domestic musical practice. The specificity of the musical language of Komlikova's musical compositions is the synthesis of elements of academic, jazz and folk music, which allow acquainting children with different areas of musical culture. The composer also pays attention to the development of skills to perform various technical difficulties rhythmic, intonation, fricative.

Key words: piano; musical compositions for children; cycle; repertoire; composer; Anastasiia Komlikova

Поліщук Анна Василівна, провідна концертмейстерка кафедри музичного мистецтва, Київський національний університет культури та мистецтв, Україна

Polishchuk Anna, lead accompanist of Department of Musical Arts, National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: annapolishchuk@ukr.net

Сабрі Світлана Станіславівна, провідна концертмейстерка кафедри музичного мистецтва, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Sabri Svitlana, lead accompanist of Department of Musical Arts, National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: annapolishchuk@ukr.net

Актуальність проблеми. Формування музикантів-фахівців розпочинається з дитячого віку. Велику роль у становленні інтересу до гри, у тому числі на фортепіано, відіграє репертуар. У той час як професійні піаністи репертуар можуть оцінювати з позицій технічної складності, художньо-естетичної виразності, віртуозності та, навіть, престижності виконання, для дітей базовим критерієм

відбору виступають художньо-образні характеристики твору. Тому доречно розглянути, які тенденції можна прослідкувати у створенні репертуару для дітей. Проаналізувати це можна на прикладі творів сучасної української композиторки Анастасії Комлікової.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Брак творів стимулює написання представниками української

композиторської школи опусів для дітей у першій половині ХХ століття, зокрема можна згадати таких митців, як В. Косенко, Л. Ревуцький, С. Людкевич, М. Дремлюга, І. Шамо.

Свій внесок у створенні фортепіанного репертуару для дітей зробили такі майстри, як М. Скорик, В. Сильвестров, Л. Колодуб, чия творчість припадає вже на 70–80-ті роки.

Твори для дітей неодноразово ставали предметом розвідок у межах сучасного музикознавства. Стилістичний аналіз фортепіанних мініатюр Миколи Сільванського здійснено Т. Борисенко [1]. Фортепіанна музика для дітей у творчості українських композиторів окреслювалась у статті К. Гаран [4], а також Ж. Даюк та А. Мосійчук [5]. Поетика академічних і естрадних пісень у сучасних українських авторів, у тому числі у А. Комлікової, аналізується Т. Брайченко [2]. Проблематика виховання дітей засобами музики представлена в роботі В. Васіної та С. Середи [3].

Водночас від здобуття Україною незалежності зменшується кількість творів для дітей, адже занепадає видавнича справа та фінансування цієї сфери.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Творчість для дітей української композиторки Анастасії Комлікової й досі не ставала предметом окремих досліджень.

Мета статті полягає в аналізі творів для дітей української композиторки Анастасії Комлікової. Реалізація мети передбачає дослідження особливостей авторського підходу Комлікової, окресленні специфіки дитячого репертуару, у тому числі фортепіанного та критеріїв, які мають до нього висуватись аби досягнути найкращої результативності при вихованні юних піаністів.

Викладення основного матеріалу. Створення репертуару для юних виконавців є доволі складним завданням. Чимало митців звертались у своїй творчості до репертуару для дітей. Зокрема їх можна віднайти у творчості провідних композиторів минулого. Цикли та окремі фортепіанні п'єси писали Р. Шуман, П. Чайковський, С. Прокоф'єв, Д. Кабалевський та інші композитори. У ХХ столітті цей перелік поповнився фортепіанними опусами провідних українських композиторів. Чимало творів виникає у другу третину століття, коли розвиток освітнього процесу унаочнює потребу створення спеціального репертуару для всіх вікових категорій та інструментів.

«У 20–30-ті роки ХХ ст. починають створюватись музичні дитячі школи, гуртки, спеціалізовані музичні студії, проте відчувається відсутність професійного музичного педагогічного репертуару для дітей. У зв'язку з цим викладачі звертались до надбань класичної музики або самостійно здійснювали переклади творів» [4, с. 26].

Початок ХХІ століття унаочнює потребу оновлення репертуару для дітей. Виникає необхідність написання нових творів, які б розширювали жанрову палітру та були адаптовані до вимог сучасних юних виконавців. Має розширюватись тезаурус з урахуванням тих музичних напрямів, що виникли нещодавно та включати нові інтонаційні

та ритмічні формули, які є на слуху у нового покоління музикантів. Цей чинник є вкрай необхідним, адже твори для дитячого виконання мають володіти низкою характеристик: бути розрахованими на технічні можливості дитини, репрезентувати типові жанри. Окрім цього надзвичайно важливим показником, який сприятиме зростанню зацікавленості дитини до виконання того чи іншого твору є його образно-змістовні характеристики. Написання дитячого репертуару вимагає й особливої налаштованості автора, який буде в змозі передати світ у музиці таким чином, щоб це було зрозумілим дитині, надихатиме її та розвиватиме духовне начало. «Музика для дітей є дуже відповідальною, копіткою і психологічно виваженою сферою мистецтва. Вона має виховувати не лише духовно, а й естетично, сприяти формуванню здатності дитини сприймати навколишній світ, знаходити різнобарв'я та чути красу звуків» [5, с. 172].

Зауважимо, що саме яскрава образність творів формує більшу зацікавленість дитини до виконання того чи іншого твору, особливо коли мова йде про молодший шкільний вік. Саме тому однією з базових ознак, які притаманні дитячому репертуару, є широке застосування програмного принципу. «Це програмні твори, у яких важливу роль відіграє вербалізація задуму композитора за допомогою назви. Саме вона дає налаштування слухачеві на певний образ, який створюється в його уяві й ще до того, як зазвучить музика» [1, с. 280].

Програмний принцип може мати як узагальнений характер, так і безпосередні мальовничі асоціації. До цього принципу нерідко звертались провідні композитори минулого, які створювали фортепіанні замальовки, що відсилали до відомих дитині образів, які наявні в її життєсвіті. Це образи ляльок, дерев'яних солдатиків, казкових фей і дивних мандрів. Сучасні діти так само мають своїх героїв, які можуть стати персонажами невеликих музичних оповідань.

Анастасія Комлікова є композиторкою, вектор творчого інтересу якої цілком сконцентрований навколо теми дитинства та репертуару для дітей і юнацтва. У 2018 році композиторка отримала премію імені В. С. Косенка за твори для дітей: «Музика для малюків», «Казкове фортепіано», «Репертуарна збірка для бандури». Це безперечно, підкреслює важливість внеску Комлікової у розвиток сучасного репертуару для дітей і того, що він уже здобув високої професійної оцінки фахівців.

Більшість її опусів як камерно-інструментальних, так і камерно-вокальних володіють низкою характеристик. Програмність є ознакою більшості творів Комлікової. Окрім цього, авторка застосовує принцип полістилістики, адже нерідко вона поєднує фольклорні та естрадні елементи в одному інструментальному чи вокальному творі. Ці ознаки тісно переплетені одна з одною в музичній мові авторки. Проте часом вона навмисно протиставляє ці начала задля створення принципу контрасту.

Варто зауважити, що композиторка прагне виховувати музичний смак і розвивати естетичне виховання дітей комплексно, докладаючи зусилля до того, щоб цей процес розпочинався до безпосереднього опанування певного інструменту. Важливим є розвинення вокальних навичок, ритмічно-рухливих, а вже потім піаністично-моторних. Задля цього Комлікова й створює різноманітний музичний матеріал, який спрямований на виховання цих умінь.

Її вокальний цикл для дітей «Пісні до свят», який складається з дванадцяти пісень, пов'язаний із цікавими образами. Це музика, яка легко буде відтворюватись дітьми та супроводжуватиме різні свята, упродовж всього року. До збірки ввійшли такі пісні: «Святий Миколай», «Новорічний хоровод», «Пісенька сніжинок», «Гаївка», «Свято сонця і весни», «Прощавай, садочку», «Чарівний дашок», «На городі», «Жовта пані», «Пісня про маму», «Ми з татом», «Пісня про бабусю».

Т. Брайтченко висвітлює специфіку композиторського підходу А. Комлікової на прикладі її циклу естрадних пісень «Емоції»: «Інструментально-вокальний вступ до пісні «Замок» поєднує дві традиції – колористику сучасності та фольклорне забарвлення, що далі продовжується в піснях «Ой рано, рано», «Правда», «В темнім морі», «Великий шлях». У кожній пісні ці поєднання відрізняються одне від одного, але протиставлення є всюди» [2, с. 41].

Подібний принцип синтезування різних музичних напрямів простежується у фортепіанних збірках для дітей. Щоправда композиторка частіше обирає певну звукову модель для оформлення однієї п'єси, не суміщаючи джаз і фольклор. Як правило, цей стильовий вимір обумовлений назвою п'єси та її змістом.

У своїй творчості Комлікова намагається розробити не лише твори, а й цілісні програми для ознайомлення дітей із музичним мистецтвом. Так програма «Музика для малюків» наразі нараховує чотири випуски та містить музику, яка придатна для дитячого прослуховування. Комплексний підхід спрямований на опрацювання вправ, що сприятимуть розвитку відчуття метроритму, інтонаційного слуху. Це своєрідний посібник для наймолодших дітей, який може бути застосований для розвитку естетичного смаку. Наприклад, у першому випуску містяться композиції, які відразу можуть бути застосовані для рухливих ігор: «Качечки», «Їжачки», «Пісочок», «Відерце» тощо. Вони пов'язані зі світом, що оточує дітей, і складає основу їхнього інтересу.

Відомо, що важливу частину репертуару юних піаністів мають становити не лише сольні твори, а й ансамблеві. Анастасія Комлікова саме з цією метою створила збірку з дванадцяти п'єс, у якій поєднуються ансамблі у чотири руки для наймолодших учнів. «У збірнику представлені 12 п'єс – на всі звуки в межах октави, кожна з яких виконується учнем на одній певній ноті. Проте п'єси, що цікаво, крім висоти звуку, знайомлять юного виконавця також із різними регістрами, ритмічними фігурами, штрихами,

динамічними відтінками, темпами тощо, допомагають із перших кроків у музиці опанувати тонкощами гри в ансамблі» [6].

Чергування різних п'єс відбувається по хроматичній гамі – до, до-дієз, ре, мі-белль, мі, фа, фа-дієз, соль, ля-бемоль, ля, сі-бемоль, сі. Композиторка кожній п'єсі дає програмну назву: «Казковий замок спить», «Місто прокидається», «Привид», «Чарівниця», «Топ-топ і Стриб-стриб», «Мелодія», «Мандри», «Сурми грають», «Старовинний замок», «Троїсті музики», «Вередухи», «Хеппі енд».

Композиторка намагається відтворити цікаву художню образність, наділити такими якостями не лише вокальну, а й інструментальну музику, зробити її зримою для учнів і такою, що буде виховувати естетичні почуття. Кожна п'єса із циклу «Казкове фортепіано» дозволяє проявити творчу активність учнів, спільно діяти в ансамблі. Окрім цього, при перегляді змісту циклу можна помітити наявність певного сюжету, який буде розгортатися від однієї п'єси до іншої. Це, безперечно, відсилає до традицій композиторів-класиків, які використовували подібну модель при формуванні циклічних творів. Варто відзначити, що авторка знайомить учнів не лише з різними тональностями, а й стилями, адже представлені елементи джазу, старовинної музики, а також певні фольклорні інтонації.

Ансамблеві твори дозволяють познайомитися не лише з логікою розвитку, наявній у тональній музиці. Також широко використовується принцип ладової перемінності та невизначеності, який наявний у першій і третій п'єсах. Натомість друга і четверта п'єса занурюють у світлі мажорні кольори. У п'єсах використовується різний тип складнощів. Деякі зі творів орієнтовані на складність ладів, в інших превалюють труднощі ритмічного плану.

Отже, опанувавши всі твори з циклу, юний піаніст зможе ознайомитися з різними стилями музики. У «Топ-топ і Стриб-стриб» музикант занурюється у джазову стилістику за рахунок ритмічних синкоп та елементів блюзового ладу, а у «Мелодії» та «Троїстих музиках» може завдяки елементам гуцульського ладу відчутти віяння фольклору. Розвиток музичного мислення потребує включення новітнього тезаурусу й у дитячий репертуар.

«Засоби музичної виразності постійно урізноманітнюються та розвиваються, що робить звучання особливим й ні на що не схожим. Отже, українські композитори впевнено вносять елементи сучасної музики в дитячу фортепіанну літературу» [5, с. 173].

Твори А. Комлікової мають значний потенціал для застосування не лише як репертуар для юних піаністів. Також вони можуть отримувати широкого застосування як матеріал для музикотерапії, в якості музично-дидактичного джерела виховання дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку.

«Музикотерапія – це важливий компонент психолінгво-дидактичного процесу. Вона здатна глибоко впливати на емоції та почуття і цим давати стимул до творчості, поси-

лювати продуктивність мовленнєвих процесів, активізувати дитячу інтелектуально-музичну діяльність» [3, с. 36].

Як висновок, залучення творів із яскравими образними назвами, що подаються у синтезі з візуальним оформленням і поетичними рядками, можуть украй позитивно впливати на розвиток слухацького та виконавського досвіду.

Перспективи подальших розвідок полягають в аналізі творів сучасних українських композиторів, що дозволить поширювати їхній спадок та унаочнювати провідні тенденції, що проявляються при створенні опусів.

Список використаних джерел

1. Борисенко Т. В. Стилістичний аналіз фортепіанних мініатюр Миколи Сільванського. *Мистецтвознавчі записки*. 2018. Вип. 34. С. 274–283.
2. Браиченко Т. Ф. Поетика академічних і естрадних пісень у сучасних українських авторів. *Культура і сучасність*. 2019. № 2. С. 39–43.
3. Васіна В. А., Середя С. О. Виховання дітей засобами музики. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 4. С. 34–40.
4. Гаран К. М. Фортепіанна музика для дітей у творчості українських композиторів. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2014. № 30. С. 24–31. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.30.2014.159816>

5. Дайук Ж., Мосійчук А. Дитяча фортепіанна музика на теренах України. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4 (100). С. 170–173.
6. Казкове фортепіано. URL: <http://www.komlikova.com/music-for-children/fairypiano.html>

References

1. Borysenko, T. V. (2018). Stylistychnyi analiz fortepiannykh miniatur Mykoly Silvanskoho [Stylistic analysis of piano miniatures by Mykola Silvansky]. *Mystetstvoznavchi zapysky [Art Notes]*, 34, 274-283 [in Ukrainian].
2. Braichenko, T. F. (2019). Poetyka akademichnykh i estradnykh pisen u suchasnykh ukrainskykh avtoriv [Poetics of academic and pop songs by modern Ukrainian authors]. *Kultura i suchasnist [Culture and modernity]*, 2, 39-43 [in Ukrainian].
3. Vasina, V. A., & Sereda, S. O. (2016). Vykhovannia ditei zasobamy muzyky [Education of children by means of music]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti [Education and development of a gifted personality]*, 4, 34-40 [in Ukrainian].
4. Haran, K. M. (2014). Fortepianna muzyka dlia ditei u tvorchosti ukrainskykh kompozytoriv [Piano music for children in the works of Ukrainian composers]. *Visnyk KNUKIM. Seriya: Mystetstvoznavstvo [Bulletin of KNUKIM. Art History Series]*, 30, 24-31. Retrieved from <https://doi.org/10.31866/2410-1176.30.2014.159816> [in Ukrainian].
5. Daiuk, Zh., & Mosiichuk, A. (2019). Dytiacha fortepianna muzyka na terenakh Ukrainy [Children's piano music in Ukraine]. *Nova pedahohichna dumka [New Pedagogical Thought]*, 4 (100), 170-173 [in Ukrainian].
6. *Kazkove fortepiano [Fabulous piano]*. Retrieved from <http://www.komlikova.com/music-for-children/fairypiano.html> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 25.03.2021